

Tako se je zgodilo, da sta dva od povabljenih kiparjev poslala zahtevana mavčeva odlitka v nadživljenjski velikosti. Po besedilu razpisa je za nagradi, ki sta ju kiparja prejela, postal odbor lastnik obeh poprsij, ki bi, če bi ju naročil zasebnik pri katerem koli srednje dobrem kiparju, veljali vsaj še enkrat toliko, kolikor je znašala prva nagrada. Ker je pa za vse stroške postavitve spomenika, ki naj bo s kamnitim podstavkom tri metre visok, določenih komaj 20.000 din, je očitno, da bo ves, že tako ne posebno veliki dobiček pripadel obrtnikom, umetnik-tvorec bo pa ostal praznih rok. Kamnoseška, zidarska in livarska dela bodo ves razpoložljivi denar izčrpala do dobrega, tako da za avtorja samega ne bo ostalo nič.

Gotovo je, da so imeli vsi, ki so sklenili postaviti spomenik, najboljše namene, vendar je žalostno, da je mogoče še danes tako zapostavljanje umetnikovega dela. Najhuje pri tem je, da kažejo take javne korporacije, kakor so bile zastopane v tem spomeniškem odboru, tako žaljivo neupoštevanje in podcenjevanje duševnega dela. Naša materialistična doba ima takó že malo smisla za duhovne vrednote, táko ravnanje pa daje slab vzgled in potuho drugim. Zato in da v bodoče ne bi bilo več tako, in ker je dolžnost javnosti, da daje umetnikovemu delu, kar mu gre, je bilo treba napisati to

K. D o b i d a.

IZ FRANCIJE

VITO KRAIGHER

Paris, konec decembra 1937.

Petega maja l. 1936. je večina Francozov izročila vodstvo Francije v roke Front Populaire-u. Ta večina je sprejela program Ljudske fronte in ko so v juniju, takoj po nastopu Blumove vlade, nastale prve ovire za izvajanje tega programa — sklenjeni odpor strnjenege velekapitala — je najnaprednejši del volivcev Ljudske fronte, francosko delavstvo, z ogromnim stavkovnim valom, ki je zajel vse glavne industrije, podprlo svojo vlado in prisililo velekapital, da je moral popustiti v svojem odporu proti socialnim reformam. V nekaj dneh so bili francoskemu delavstvu zakonito zajamčeni: 40urni tednik, plačani dopusti, povišane mezde, kolektivne pogodbe. V nekaj mesecih je vlada Ljudske fronte te zakone tudi povsem uveljavila, da niso ostali mrtva črka, kakor se to često dogaja z delavskimi zakoni drugod.

Minilo je poldrugo leto od nastopa vlade Ljudske fronte, katere vodstvo je medtem prešlo iz socialističnih (Blum) v radikalske (Chautemps) roke. To izpremembo je velekapital imel za oslabitev Ljudske fronte in jo obenem izrabil za ponoven napad na socialne reforme Blumove vlade, ki da izpodjedajo francosko gospodarstvo pri korenini, mu jemljejo vsako konkurenčno sposobnost ter ženejo Francijo predčasno v novo neozdravljivo gospodarsko krizo.

Vlada Ljudske fronte je na to gonjo zoper socialne reforme izvedla na izrecno zahtevo delodajalskih organizacij anketo o učinkih teh reform na francosko narodno gospodarstvo in zlasti na razvoj francoske produkcije. Rezultati ankete so v glavnem znani ter v ničemer ne potrjujejo temnih predstav desničarskega tiska o obupnem položaju francoskega gospodarstva.

Predvsem niti francoski industrijci sami ne napadajo reform samih, za katere menijo, da so za delavstvo pravične in potrebne. To velja seveda le za srednje podjetnike, ne pa za velekapital, ki ni nikoli toliko uvideven, da bi

sprejel gornje stališče. Toda če že te reforme niti srednjih podjetnikov niso smrtno prizadele, se toliko manj upravičeno pritožuje nad njimi velekapital.

Srednji industrijci grajajo le način uvajanja teh reform. Predvsem opozarjajo, da so se reforme začele uvajati v času, ko se industrija še ni povsem opomogla od zadnje gospodarske krize, kakor tudi, da izrabljajo te reforme, katerih smoter je bilo ravno pomirjenje med nasprotnima poloma kapitalistične družbe, kapitalom in delovno silo, najbolj leve stranke v svoje revolucionarne namene in jih imajo po mnenju podjetnikov le za prvi korak k popolni odpravi obstoječega družbenega reda, s čimer se nasprotno prepada med obema omenjenima poloma še pogloblja.

Z gospodarskega vidika opredeljujejo francoski podjetniki, kakor izhaja iz zbranih izjav zastopnikov kovinske, električne, živilske, papirne in tekstilne industrije¹, učinke povišanja mezd, skrajšanja delovnika in plačanega dopusta skoro soglasno v sledečem okviru:

Junija l. 1936. so se delavske mezde dvignile po njihovih računih za 35%. Producerski stroški so pa v vseh industrijah neprimerno bolj poskočili in se zvišali za 65—90% po posameznih industrijah. Kajti zaradi skrajšanega delovnika za 8 ur tedensko velja vsaka delovna ura podjetnika za nadaljnjih 20% več kakor prej; za 2% so se pa povišale tudi socialne dajatve. Ker so se reforme izvršile naenkrat in ne postopoma, so junija l. 1936. morale vse industrije poseči po kreditih, za katere plačujejo bankam 7% obresti. Tako pridejo do gornjega povprečnega poviška producerskih stroškov za 65%.

Ta proračun francoskih podjetnikov predvsem pretirano ocenjuje skok mezd po nastopu Blumove vlade. Dejansko so se takrat mezde dvignile le za 12%, dočim so cene produktom malo nato poskočile za 30%. Zato v Franciji še danes obstoji vprašanje povišanja mezd (sedaj so to dosegli drž. uradniki in delavci pri drž. podjetjih) in vprašanje, kako preprečiti nadaljnje skakanje cen, ki je posledica devalvacij in špekulacij. Zlasti pri življenjskih potrebščinah ima to skakanje cen čisto politično ozadje, da bi se diskreditirala vlada Ljudske fronte pred njenimi volivci in pristaši.

Nikakor pa ni v nevarnosti nadaljnji razvoj industrije, ki je nasprotno z dvema devalvacijama franka dobila dva močna pozitivna sunka. Statistike o francoski produkciji, ki obsegajo dobo zadnjih dveh let, dokazujejo najprepričevalneje, kako za lase so privlečeni računi francoskega kapitala in njegove trditve o nezmogljivih bremenih, ki jih baje zanj predstavljajo povišane mezde, 40urni tednik in plačani dopusti.

Indeks francoske produkcije se je v zadnjih dveh letih gibal kakor kaže sledeča tabela²:

	1 9 3 6												1 9 3 7						
	m e s e c i												m e s e c i						
1935	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7
100	103	105	107	108	108	104	104	98	101	103	105	106	107	109	110	111	110	108	107

Proti dejstvu, da je produkcija v Franciji narasla kljub uvedbi 40urnega tednika, ugovarjajo francoski industrijalci, da je ta dvig v primeri z drugimi deželami malenkosten in navajajo za primer sosedno švico, kjer se je produkcija dvignila od 100 v l. 1935. na 223 v maju l. 1937. Krivdo, da se je

¹ Te izjave objavlja L'Europe Nouvelle, dne 16. X. 1937, Paris.

² Objavljena po L'Europe Nouvelle, cit. dat.

produkcija v Franciji tako malo dvignila, vali francoski kapital izključno na socialne reforme in povišanje mezd.

Proti temu napadu na socialne reforme in njegovi utemeljitvi pa navajajo zastopniki Ljudske fronte sledeče: Ni dvoma, da je imela uvedba 40urnega tednika določen učinek na francosko produkcijo, kar jasno izhaja tudi iz zgoraj objavljene tabele, ki kaže v mesecih po juniju 1936 kratek upad produkcije, dokler ni po prvi devalvaciji prešla v nov polet. Da ta polet ni večji in da je tako neznamen v primeri z razvojem v sosednih industrijskih državah, pa ni kriva uvedba 40urnika, marveč — stavka kapitala, beg kapitala v inozemstvo, odtegnitev kapitala produkciji.

Bistvene in odločilne za prehod iz depresije v novo razdobje gospodarskega poleta v kapitalistični družbi so nove investicije kapitala v nova produkcijska sredstva. Prehod iz depresije v prosperiteto se začne z obnovo produkcijskih sredstev, kar ima za posledico večjo zaposlitev delavstva v industrijah strojev in v industrijah, ki le-tem dobavljajo polfabrikate in surovine (rudniki). Večja zaposlitev v teh industrijah ima za posledico povečanje povpraševanja po življenjskih potrebščinah, s čimer začne oživljati tudi produkcija potrošnih dobrin, poveča se zaposlitev v teh industrijah (živilska, usnjarska, tekstilna, oblačilna in dr.), s čimer je že nov val prosperitete tu.

Beg kapitala iz Francije, ki mu je edini namen, da bi čim bolj omajal Ljudsko fronto in onemogočil njeno finančno in socialno politiko s padcem vrednostnih papirjev, rent in franka ter jo s tem diskreditiral pred lastnimi volivci, je imel za posledico predvsem to, da Francija ni obnovila v zadostni meri svojega produkcijskega aparata. Zato je ostal njen prosperitetni val tako daleč za sosednimi deželami, s katerimi sedaj seveda tudi težko konkurira na svetovnem trgu. Odtod izvira tudi padec francoske zunanje trgovine v zadnjem letu:

	1 9 3 6												1 9 3 7							
	m e s e c i												m e s e c i							
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
1935	106	108	105	109	103	98	97	97	100	107	102	107	117	124	116	118	107	126	96	94

Krivdo, ki jo vali kapital na uvedbo 40urnika, nosi ravno kapital sam, ker se je iz povsem političnih razlogov abstiniral od obnove produkcijskih sredstev v lastni industriji ter s tem zavrl gospodarski polet lastne dežele, ki mu pod vlado Ljudske fronte ne gre v račun.

Protiljudska in protifrancoska politika francoskega velekapitala se je zopet enkrat razkrinkala pred francoskim narodom tudi s čisto gospodarske strani. Zadnja odkrita desničarska zarota in njene zveze z obema totalitarnima sosednima državama so politiko velekapitala razkrinkale kot veleizdajalsko tudi s čisto politične plati. Francoski velekapital se zaveda, da je na parlamentarnih tleh doživel maja 1936 popoln poraz. Na oblast ga sedaj lahko privedeta le še dve poti: bodisi da z večnimi napadi na frank in s panikami, ki sledijo padcu franka, odcepi od Ljudske fronte njene omahljive pripadnike med radikali in da ž njimi ustvari novo desničarsko večino — ali pa da po španskem vzgledu poseže po odkritem uporuh zoper republikansko vlado. Z odkritjem zarote »Cagoulardov« mu je druga pot vsaj začasno zaprta. Pričakovati je, da bo s tem večjo silo skušal priti na oblast po prvi poti. Od trdnosti Ljudske fronte med francoskim ljudstvom zavisi, ali bo te napade vzdržala.

Paris, januarja 1938.

Francoski senat je v Silvestrovi noči 37/38 presenetil Pariz, Francijo in francoski narod s presenetljivim novoletnim darilom: z 230 proti 70 glasovom je odklonil vladi Ljudske fronte kredite, potrebne za ponovno odprtitev pariške svetovne razstave »L'Art et Technique« v l. 1938., ki jih je parlament že z ogromno večino izglasoval. Socialistični »Populaire«, ki stoji od padca Blumove vlade v začetku julija 1937. na čelu borbe proti senatu, je ta sklep senata v svoji novoletni številki objavil pod debelim naslovom: »Delo barbarov« — označba, ki si jo je najvišja francoska ustavna institucija s svojim sklepom več kot zaslužila.

Pariški »Expo 1937«, podaljšan letos v »Expo 1938«, bi ne pomenil za Francijo in Pariz samo za nadaljnje tri milijarde frankov povečanega donosa v tujskem prometu, nadaljnje zaposlitve 30.000 uslužbencev na tej razstavi, ki so sedaj končno veljavno pahnjeni v brezposelnost, marveč bi tudi nadaljnjim 30 milijonom obiskovalcev, katero število je razstava dosegla v l. 1937., pokazal veličino francoskega duha na umetniškem in znanstvenem področju. Še eno leto bi fontane pod Trocaderojem in ob bajno razsvetljenih bregovih Seine privlačevale milijone tujcev v Pariz, v osrčje Francije in sveta, ki bi ga po ogledu razstave zapuščali utrjeni v veri v mir in v potrebi po miru, v katerem je edino mogoče ustvarjati taka čuda in doseči tak napredek, kot ga predstavlja pariška razstava, pred katere vhodom je stala soha miru, obdana z zastavami vseh narodov sveta, ki so sodelovali na razstavi.

Vse to je sedaj s svojim sklepom onemogočil senat, in sicer v brk volji večine Francozov, izraženi po svobodno izvoljenih zastopnikih v parlamentu, da se razstava podaljša, v brk 50 državam, ki so že pristale na sodelovanje na razstavi tudi v l. 1938. Svoj sklep so gospodje senatorji utemeljevali z gospodarskimi razlogi, češ da je veljala razstava državno blagajno že poldrugo milijardo, pri čemer so prezrli, da je od tega pol milijarde frankov bilo zazidanih v spomenike in zgradbe stalnega značaja, ki bodo ostale in služile javnim namenom tudi še po razstavi; dalje, da bi ponovna odprtitev razstave in vzdrževanje paviljonov do maja veljalo državo nadaljnjih 400 milijonov, ki jih je vlada sedaj res tudi zahtevala in od parlamenta prejele; niso pa ti stari gospodje hoteli misliti na to, da podiranje razstave, ki bo trajalo tudi tja do maja, in 30.000 brezposelnih države ne bo veljalo skoro nič manj. Odkod ta kratkovidnost francoskega senata, ki bi moral biti poseobljena modrost francoskega naroda?

Prireditve »Expo 1937« je bila sklenjena še pod vlado desnice pred zmago Ljudske fronte maja 1936. Z zmago Ljudske fronte je organizacija razstave prešla v roke vladne večine in s tem je razstava postala trn v peti francoske reakcije, ki ji je delala ovire, kjer je le mogla, ter je zavrla popolno odprtitev razstave do konca avgusta 1937., ko so bili šele zgrajeni vsi paviljoni. Tisk francoske reakcije je vse do tega časa trobil v svet laži o popolnem polomu razstave, ki je pod organizacijo strank Ljudske fronte dobila popolnoma ljudski značaj (trikrat na teden polovična vstopnina itd.), dočim je bila v prvotnem načrtu še za časa vladanja desnice zamišljena kot razstava, gostopna le gornjim desettisočim in njim ustrežajočemu okusu.

Francoski senat je zadnja ustavna postojanka te francoske reakcije. Za njegovim hrbtom se skriva vsa neustavno organizirana reakcija »Cagou-lardov«, oboroženih z italijanskim in nemškim orožjem, povezanih z Berlinom in Rimom, s katerima složno konspirirajo proti francoski demokraciji kot najmočnejši postojanki svetovnega miru. S svojim zadnjim sklepom, ki je le zadnji člen v verigi podobnih protiljudskih sklepov (n. pr. v vprašanju zaščite najemnikov, obdavčenja posameznih narodnih plasti v proračunskem

letu 1938 in dr.) je senat, ki komaj še zasluži naziv francoski, zopet enkrat jasno pokazal, da je orodje te izdajalske reakcije, in je potisnil vprašanje ustavne reforme glede druge zbornice bolj kot kdaj v ospredje. S takimi sklepi si senat koplje le samemu sebi grob, ki bi ga tako rad pripravil demokratski večini Ljudske fronte.

DIEGO RIVERA

D. STRAŠEK

Slikar Kruse je napravil l. 1932. Riverov portret v pastelu. Rivera se je z mesnato desnico oprl na mizo, z levico ob bok. Belo srajco napenja precej obilen trebuh, ki sili preko pasu pri hlačah. Črni suknjič, ki je pretesen za tolsto telo, skriva okrogle komolce, okrogle mišice in okrogla pleča. Na čokatem telesu je široka okrogla glava z dvojnimi podbradkom, z okroglimi, bistrimi očmi, s širokim nosom in širokimi usti. Gladko čelo obdaja črna griva. Slikar je naslikal Rivero med govorom. Tolsta lica so se mu razlezla v zadovoljen smehljaj, usta so se toliko odprla, da se vidita dve vrsti zdravih zob. Vse vzbokline — na licih, na bradi, na podbradku, na nosu, na čelu — sijajo v maščobnem sijaju. Iz vsega moža izžarevajo moč, zdravje in zadovoljstvo.

Diego Rivera je Mehikanec. Že doma v Mehiki je poslikal velike stene državnih poslopij s svojimi freskami. Freske so po njegovem mnenju edini resnično moderni način slikarstva. Leta 1921. se je vrnil iz Francije in je začel iskati stene, ki bi jih lahko poslikal. Zadovoljiti se je moral s tem, kar mu je prišlo pod roko. Zato mu je mnogo fresk uničil soliter, ki ga je izločalo staro zidovje. Buržoazija je bila tega silno vesela. Posebno všeč je bila ta škoda pobožnim špancam, ker so na ta način naravne sile uničile pohujšanje, ki se je naselilo po vernih mehikanskih dolinah.

V čem pa je bilo to pohujšanje?

Rivera je naslikal mehikanskega delavca, kmeta in vojaka, kako složno grade svojo domovino. Vojak ne uničuje sadov človeškega dela, temveč sam pomaga graditi in varuje vse, kar so delavci in kmetje ustvarili. Delavec in kmet se ne prepirata zaradi cen; kmetje zadovoljni sprejemajo zemljo, ki jim jo deli njihova vlada brezplačno. Riverov čopič povečuje delo, blagoslavlja kmetice, rudarje, traktoriste, opisuje pogrebe, pri katerih zakopavajo tovariši trpina, ki je dotrpel.

Ali ni mar taka umetnost zločin, ki ga je treba zatreti? Mehikanski delavci in kmetje niso bili tega mnjenja. Občudovali so Riverove freske. Videli so v njih svojo umetnost, umetnost zase.

Rivera je hrepenel po bolj delavski okolici, kakor je bila v pretežno poljedelski Mehiki. Želel je, da bi lahko delal v Združenih državah. Kipar Ralph Stackpoole iz San Franciscu mu je preskrbel delo v San Franciscu. Rivera se ga je lotil šele po treh letih. L. 1927. je odšel za deseto obletnico oktobrske revolucije v Sovjetsko zvezo in se je vrnil l. 1930.

V San Franciscu je poslikal Rivera steno na borzi, in sicer v obednici. Freska je značilna za Riverovo umetnost. Mlada žena s sanjavimi očmi, zaverovanimi v daljavo, dviga z desnico zemeljske plasti, v levici pa nosi kalifornijsko sadje in žito; v njenem naročju so delavci in tehniki, Marshall, ki je odkril kalifornijske zlate zaklade, in Luther Burbank, ki je s svojo čudo-

bi popravil krivico »Lj. zvonu«, ki bi ga njegovi očetje tako radi napravili za medveda, s katerim bi se potem bili pred očmi slovenskega naroda, tako se je Janč tega končno naveličal. Ker še ni gotovo, da je Drago Janč že štempihar, in ker lahko upamo, da nima tako hudih namenov, naj velja za enkrat, da kriza »Ljubljanskega zvona« ni identična s krizo »Doma in sveta«. Če pa si Drago Janč želi medvedje produkcije, bomo pač morali spregovoriti. Saj ima tudi »medved« v narodnem življenju svojo pravico.

J u š K o z a k.

IZ FRANCIJE (ZAROTA CAGOULARDOV)

VITO KRAIGHER

Paris, konec aprila 1938.

Francoski fašizem je bil pri majskih volitvah l. 1936. na parlamentarnih tleh (končno)veljavno pobit. Tudi slabosti Ljudske fronte, ki so se pokazale pri izvajanju njenega programa, ki ga ni v celoti izvedla, fašizmu v Franciji niso pomagale na noge. Po zgledu v Španiji je zato segel po zadnjem sredstvu, ki mu je preostajalo — poskusu oboroženega upora zoper zakonito republikansko vlado. Da se je francoski fašizem zadnji dve leti na tak upor temeljito pripravljal, je jasno dokazala v novembru l. 1937. odkrita desničarska zarota »Cagoulardov«.

Kratek pregled vseh odkritij o tej zaroti od lanskega novembra do letošnjega marca, ko je preiskava obtičala na mrtvi točki — vzroke bomo navedli na koncu članka — nas pouči, da so v Franciji razpuščene desničarske fašistične organizacije pripravljale državljansko vojno, in to z denarno in materialno pomočjo obeh največjih totalitarnih držav v Evropi. Pripravljal se je koncentričen napad na vse republikanske in demokratske ustanove in uvedba fašistične diktature v Franciji. To je jasno izrazilo tudi uradno poročilo notranjega ministrstva o zaroti z dne 24. nov. 1937., ko so varnostna oblastva odkrila že velike množine orožja in streliva tuje ga izvora; to poročilo začelja z besedami: »Odkrita je prava zarota proti Republiki«¹. Ta komuniké je zaključil prvo razdobje v odkrivanju zarote, ki se je začelo 16. novembra. Prvi teden preiskave so odkrili velikanske zaloge orožja, raztresene po vsem Parizu in križem po Franciji, skrite v betoniranih kletah in podzemljih. Najdbe skritih zalog orožja so se vrstile še vse sledeče mesece — tudi danes zasledimo še v časopisju notice o novih odkritjih —, vendar se je težišče preiskave in zanimanje javnosti kmalu po tem prvem uradnem poročilu preneslo na druga zločinska podjetja zarotnikov².

¹ »C'est un véritable complot contre les institutions républicaines qui a été découvert.«

² Da dobi bravec pravo predstavo o veličini teh zalog orožja, naj navedemo samo plen ene same najdbe: 17. decembra so odkrili sredi Pariza v rue St. Lazare toliko orožja in streliva, da bi zadostovalo za opremo 550 mož: 3 strojnice znamke Hotchkiss, 18 puško-mitraljezov znamke Schmesser in 17 znamke Beretta, 18 pušk znamke Mauser, 18 lovskih pušk. Poleg tega potrebno strelivo za vse navedene vrste orožja, med drugim 8000 nabojev za puško-mitraljeze Beretta, 5 vreč smodnika za ročne granate in 576 le-teh in 23 drugih granat. Poleg tega: 100 vojaških hlač, 100 vojaških suknjičev, 300 pasov in 200 vojaških torb. — Pri neki drugi najdbi — v bogataški vili v bližini Pariza! — je bil potreben 7-tonski vojaški avtomobil, da so lahko odpeljali izsledeno orožje in strelivo.

Junija 1937. je vso Francijo vznemiril umor voditelja italijanskih emigrantov Karla Rossellija in njegovega brata Nelliya. Karlo Rosselli je bil univerzitetni profesor in od Matteotijevega umora dalje v emigraciji v Franciji, kjer je urejal in vodil list »Giustizia e Libertà«. Zločin je ostal popolnoma nepojasnen, dokler ni med odkrivanjem zarote Cagoulardov prešla policija ovadbo z imeni dveh soudeležencev pri umoru. Ti dve imeni je policija našla tudi v zaplenjenem spisku članov zarotniške organizacije. Eden krivcev je bil tedaj že pod ključem zaradi skrivanja orožja, drugi je služil vojake. Oba sta pri zaslišanju priznala, da sta bila na straži med izvršitvijo zločinstva. Pravi morilci so se že prej rešili preko meje. Za prejeta orožja tujega izvora so morali francoski zarotniki tujim silam izvršiti nekatere »usluge«, zlasti pri »likvidiranju« neljubih jim emigrantov.

11. septembra 1937. sta zleteli sredi Pariza na Étoile v zrak dve zgradbi, sedeža francoskih podjetniških sindikatov. Eksplozija je terjala 2 žrtvi, dva stražnika, ki sta bila tačas v bližini teh zgradb, sta našla smrt pod razvalinami; poslopji sami sta bili v trenutku eksplozije popolnoma prazni. Atentatorji so ostali popolnoma neznani. Ves desničarski tisk pa je zvrčal krivdo za ta zločin na francosko delavstvo in delal odgovorno za ta grozodejstva vlado Ljudske fronte. Ob odkrivanju zarote Cagoulardov pa so našli v enem tajnih skladišč bombe istega tipa, ki so povzročile tudi navedeno eksplozijo na Étoilu. Sled je vodila dalje in 11. januarja so prinesli vsi listi priznanja dveh že prej aretiranih inženjerjev kemičnega trusta Michelin, Locutyja in Meteniera, da sta onadva položila bombe na Étoilu po naročilu enega vodilnih Cagoulardov Deloncla. Atentati na Étoilu so tedaj bili delo desničarskih zarotnikov, katerih zveze s finančnim kapitalom in »200 družinami« se bomo še kasneje dotaknili. Namen atentata je bil, odtrgati s temi terorističnimi dejanji, ki so jih z vsem svojim tiskom valili v breme proletariatu, od le-tega srednje sloje in tako razbiti Ljudsko fronto.

Še en zločin pripisujejo Cagoulardom, dasi policija še ni izdala podrobnosti preiskave. 25. januarja 1937. so našli v Boulognskem gozdu pri Parizu ubitega ruskega inženjerja Navašina, gospodarstvenika, bivšega ravnatelja Komerčialne banke za Severno Evropo, skratka moža iz najvišjih finančnih krogov Pariza in sveta. Njegov umor je ostal popolnoma nepojasnen vse do odkritij v zaroti Cagoulardov. V enem skladišč tajnega orožja pa so našli tudi neslišne revolverje kalibra 5 mm; pri ubitem inženjerju Navašinu so našli krogle istega tipa. V istem skladišču so našli tudi okrvavljeno bodalo; Navašin je bil ubit z bodalom ter je policija dognala s pomočjo kemične preiskave krvi, da je to ista kri. Po splošnem mnenju so Cagoulardi izvršili ta umor, o katerem so policijska poročila sila redkobesedna, ker je Navašin poznal skrivnost finančnih virov zarote ter mu zarotniki niso več zaupali in so se bali, da ne bi izdal visokih finančnih pokroviteljev.

Končno je preiskava tudi ugotovila, da so zarotniške organizacije sodelovale pri znanih nemirih marca 1937. v Clichyju pri Parizu, kjer so streljali izza hrbtna policije v množico delavcev, ki je prišla razbijat fašistično zborovanje. S tem ravnanjem, ki je zahtevalo tudi žrtve, so hoteli očitno nahujskati delavstvo proti vladi Ljudske fronte, ki da pusti streljati v delavske množice, in na ta način oslabiti Ljudsko fronto ter jo razbiti.

Po opisanih največjih zločinih zarotnikov je čas, da preidemo na vprašanje, kdo so Cagoulardi in kakšne so njihove zveze v Franciji in inozemstvu.

Vlada Ljudske fronte je takoj v poletju 1936. razpustila francoske desničarske organizacije z »Ognjenimi križi« na čelu; vendar so takoj vzklile nove organizacije, legalne in ilegalne, ki so začele počtalno borbo zoper vse republikanske in demokratske ustanove v državi.

Osrednja organizacija zarotnikov je bila »Union des comités d'action défensive« (U.C.A.D.), ki ji je stal na čelu general Duseigneur, aretiran v novembru 1937. (danes pa se »iz zdravstvenih razlogov« lahko brani na svobodi). S to organizacijo najtesneje povezana, saj sta imeli iste voditelje, je bila druga organizacija — »Comité secret d'action révolutionnaire« (C.S.A.R.). Medtem ko je bila prva organizacija legalna, pravilno prijavljena pri oblasteh, je bila druga tajna, nezakonita. Zato se bistveno razlikujeta med seboj po svoji organizaciji. U.C.A.D. je bila organizirana po mestnih okrajih, ulicah, hišah in celó nadstropjih (ulični, hišni odbori), organizacija C.S.A.R. pa je bila povsem vojaška. To je bila borbena formacija z glavnim stanom, polki, bataljoni, četami in težkimi in lahкими desetiniami (celicami), kakršno je pač bilo njihovo orožje. Zvezo med obema organizacijama je policija neovrgljivo dokazala. V skladiščih orožja, ki je pripadalo C.S.A.R.-ju, je policija našla spisek orožja, ki je bilo izročeno članom U.C.A.D.-a; povezanost obeh izhaja tudi iz številnih priznanj osumljencev. Pod poveljstvom glavnega stana C.S.A.R.-ja so bile še posebne sekcije, ki so izvrševale posebno težke naloge: tihotapstvo orožja, teroristična dejanja (Étoile, brata Rosselli), sodstvo nad izdajalci (Navašin). Končno so obstajale še nekakšne podružnice gornjih dveh glavnih organizacij, kakor tajna organizacija v Nancyju »Pour l'armée contre le communisme« (A.C.C.), katere naloga je bila, prodreti v največje garnizije in od tam dobavljati orožje za C.S.A.R.-ja, kakor tudi najti pripadnike med oficirji. Podobna podružnica je bila organizacija »Comité de rassemblement antisovietique« (C.R.A.S.), ki je izvajala provokacijske izpade (Clichy) in dobavljala stavkokaze podjetjem, v katerih je delavstvo stavkalo.

To bi bila v glavnem mreža do sedaj znanih zarotniških organizacij, ki so pripravljale v Franciji fašistično diktaturo in državljansko vojno.

Kdo so bili voditelji teh organizacij in zarote?

Policija je odkrila do sedaj precej vodilnih članov zarote; vendar se po splošnem mnenju, ki se opira na dejstvo, da so že samó odkrite zaloge orožja veljale nekaj 100 milijonov frankov, ostali na svobodi sami finansierji zarote in politični voditelji³, pred katerimi se je preiskava zaustavila. Najvažnejše glave zarote med aretiranci so: general Duseigneur, voditelj legalne organizacije U.C.A.D.; vojvoda Pozzo di Borgo, plemenitaš s Korzike, veleposestnik in član nešteti delniških družb; Moreau de la Meuse, ravnatelj tekstilne družbe v Ardeni; Eugène Deloncle, ravnatelj »Caisse hypothécaire maritime et fluviale«, član »Comité centrale des armateurs de France«, upravnik »Chantiers de Penhoët«, skratka član finančne oligarhije; Pierre Proust, podpredsednik žitne borze v Parizu; končno navedimo še Cahiera, Parenta, Jurgett de la Sallea, ravnatelje in upravnike različnih kapitalističnih družb. Najtipičnejši aretiranec pa je Jacques Duge de Bernoville, secrétaire générale de la compagnie: »Le consommateurs de Pétrole«, pri kateri so soudeležene vse železniške družbe (Nord, Est, d'Alsace-Lorraine, du Midi), plovne družbe (Messageries maritimes, Chargeurs réunis, Transatlantique, Sud-Atlantique) itd., itd.

Jasno je torej, kateremu sloju družbe pripadajo voditelji zarote C.S.A.R. V službi države zoper komunizem? Ne! V službi »„Denarja“ proti Franciji«.⁴

Glede financiranja zarote je preiskava ugotovila krivdo nekaterih velikih tvrdk, ki so izdajale članom C.S.A.R.-ja čeke, glaseče se na večje vsote denarja (ne pod 50.000 dolarjev!). Ne objavi pa policija imen teh tvrdk.

³ V zvezi z zaroto Cagoulardov najpogosteje imenovani desničarski politiki so: Tardieu, Laval in Doriot.

⁴ F. Fontenay: »La Cagoule contre la France«, Paris 1938, str. 87.

Preiskovalni organi pregledujejo poslovne knjige teh tvrdk, kar pa lahko traja 3 leta...

Preostajajo še zveze zarotnikov z inozemstvom. Le-te neizpodbitno dokazuje že samo zaplenjeno orožje tujega izvora. Prihajalo je to orožje v Francijo preko Švice in Belgije, največje množine pa iz uporniške Španije preko Pirenejev. Zveze z inozemstvom je preiskava tako temeljito dokazala, da so dvignile ogorčenje pri delu samih desničarskih krogov, ki stoje proti vladi Ljudske fronte v najhujši opoziciji. Tako je desničarsko glasilo »L'Époque« dne 6. februarja 1938. pisalo: »Pred nekaj dnevi smo se našli pred jasnimi dokazi o inozemski zaroti na naših tleh. Dobri Francozi (sic!), ki so se mislili oborožiti zoper komunistično nevarnost, so padli v mreže italijansko-nemških agentov, ki so jim dobavljali strojne puške in bombe z namenom, da bi zanetili na naših tleh državljansko vojno.«

Zaustavimo se tukaj, kakor se je približno pri teh dejstvih zaustavila preiskava francoske policije o zaroti, vsaj kolikor se tiče obveščanja javnosti. Danes se bere le še o izpuščanju posameznih cagoulardov, da se lahko branijo na svobodi, sicer pa časopisje, razen delavskega, o zaroti molči.

TEŽNJE OBLIKUJOČIH UMETNIKOV

K. DOBIDA

V dneh 19., 20. in 21. marca je bilo v Ljubljani zborovanje oblikujočih umetnikov iz vse države. Udeležili so se posvetovanj zastopniki umetniških društev iz Ljubljane, Maribora, Zagreba in Beograda. Po dolgih letih je bil to drugi kongres upodablajočih umetnikov Jugoslavije. Zborovanje je pokazalo, da je z dobro voljo le mogoče združiti vsaj v strokovnih vprašanjih veliko večino slovenskih, hrvatskih in srbskih umetnikov v enotno organizacijo.

Zborovalci so v sklepih izjavi ugotovili, da se umetniki čutijo nerazdružno povezane z usodo svojega naroda in sveta, v katerem žive. Samo dobri odnošaji med narodi in ljudmi morejo predstavljati varno podlago koristne vzajemnosti in duhovnega življenja. Zato so oblikujoči umetniki vselej za socialno pravičnost, za svobodo, za mir in proti vojni.

Gmotni in družbeni položaj umetnikov je pri nas zmerom slabši, ker se država le nezadostno zaveda svoje dolžnosti nasproti umetnosti, mimo tega je pa vzrok nezadovoljivega stanja vse preamajhna delavnost umetnikov samih. Zato se vse umetniško življenje v državi le mukoma in s težavo razvija, kar je v škodo naroda. Skrajni čas je že, da umetniki sami začno odločilno vplivati na rast naše umetnosti in razvoj umetništva.

Zato zahtevajo predvsem, da se umetniki v vseh treh narodnih kulturnih središčih: v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu, združijo v strokovna društva, ki bodo hkrati njihovo izključno priznано stanovsko zastopstvo. Zastopniki teh društev morajo biti poklicani tudi v osrednji državni umetniški svet v Beogradu, pa tudi v vse tri pokrajinske umetniške svete v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu. V osrednjem svetu morajo sodelovati docela enakopravno zastopniki iz vseh treh umetniških središč.

Med načelnimi sklepi, ki so jih sprejeli na zborovanju, je najvažnejša zahteva po ustanovitvi treh enakopravnih umetniških akademij v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu. O vprašanju ljubljanske govorimo v posebnem članku. Prav tako važna je zahteva, naj se z zakonom določi, da se mora vsaj 5% stavbnih stroškov za velike reprezentativne javne ali zasebne stavbe nameniti